

Jezuiieten

nr. 69 | lente 2022

Afgiftekantoor 3000 Leuven 1 * Erkenningsnummer: P004583

VOORWOORD

Nog maar net toetgetreden tot de redactie interviewde Toon Suffys s.j. voor de rubriek 'Achter de schermen' Gerda Vandoren. Duizendpoot en diensthoofd onderhoud in Heverlee.

Momenteel staat het synodale proces volop in de belangstelling. Binnen de regio van de ELC loopt parallel daaraan het DICAP-proces. Gemeenschappelijke onderscheiding speelt daarbij een belangrijke rol.

Wat is het geheim van het succes van GO en film? Ieder najaar in de Abdij van Drongen en ook in het Filmhuis Mechelen. Leo De Weerd s.j. beschrijft hoe film en spiritualiteit elkaar wederzijds verdiepen en verrijken.

Bert Daelemans s.j. is docent in Madrid. Tijdens zijn colleges maakt hij gebruik van muziek en kunst. Op die manier hoopt hij mensen dicht bij het mysterie te brengen.

De samenwerking tussen de jezuïeten en het IJD (jongerenpastoraal Vlaanderen) heeft tot resultaat dat na acht jaar weer een Loyola-tocht mogelijk is. Iedereen onder de veertig jaar wordt uitgenodigd mee te gaan!

Een heel bijzonder boekje kwam uit waarin ook de tekst is opgenomen van de theatervoorstelling 'Ignatius - De ridder maakt een knieval'. De komende weken op verschillende plaatsen in Vlaanderen en Nederland te bezoeken. Van harte aanbevelen.

In de korte berichten leest u over het wel en wee in de huizen en we gedenken de overleden medebroeders dichtbij en ver weg. In de rubriek 'Jezuïet in opleiding' schrijft Mark Logtenberg over zijn werkzaamheden in Bethlehem.

Op de laatste pagina kunt u lezen over de activiteiten, hopelijk inspireert het u om deel te nemen.

Voortaan zal het blad *Jezuieten* driemaal per jaar verschijnen. Het volgende nummer kunt u medio juli tegemoet zien.

INHOUDSOPGAVE

MENSEN ACHTER DE SCHERMEN	
Gerda Vandoren - <i>Toon Suffys s.j.</i>	3
ACTUALITEITEN	
De synodale weg en de rol van onderscheiding - <i>Karin Benoist</i>	6
Geestelijke Oefeningen en film - <i>Leo De Weerd s.j.</i>	10
KORTE BERICHTEN	12
ACTUALITEITEN	
Na acht jaar weer een Loyolatocht	16
WERELDWIJD	
Christus voelen en smaken - In gesprek met Bert Daelemans s.j. - <i>Jan Stuyt s.j.</i>	18
BOEKEN	
Bekering. Ignatius van Loyola en twaalf mensen van vandaag	20
ACTUALITEITEN	
Theatermonoloog - Ignatius - 'De ridder maakt een knieval'	21
IN MEMORIAM	
Pater Joop Schopman, broeder Bernard Verkissen, pater Marcel Chappin, pater Charles Libois, Pater Leonard Smit, pater Reimond Coulier en pater Guus Ziggelaar	22
JEZUÏET IN OPLEIDING - <i>Mark Logtenberg s.j.</i>	26
ACTIVITEITEN	27

Dominique, Martine en Gerda (rechts)

Gerda Vandoren - diensthoofd onderhoud in Heverlee.

'Heverlee' bij de Vlaamse jezuïeten staat voor ons rust- en verzorgingshuis. Vroeger studeerden de jezuïeten in opleiding hier filosofie en theologie. Naast een dertigtal oudere medebroeders, die verzorging nodig hebben, huren zo'n honderdvijftig studenten hier een kamer.

Negenenvijftig jaar geleden ben ik geboren in Leuven en heb altijd in de omgeving van Leuven gewoond. Ik ben happy single zonder kinderen. Ik kan niet stilzitten en ben dus niet iemand om constant op een bureau te werken.

Voordat ik bij de jezuïeten in Heverlee kwam, heb ik in Zaventem gewerkt. Op een gegeven moment ben ik op zoek gegaan naar werk dicht bij huis. Ik heb

hier gesolliciteerd en ben aangenomen.

Mijn eerste werkdag bij de jezuïeten was op 12 juli 2005. Ik kende het huis niet en wist zelfs niet wat er allemaal in dit gebouw gebeurde. Voor mij was het gebouw enorm en het duurde een hele tijd vooraleer ik mijn weg vond. Je heb hier in huis een paters- en centrumkant, het leefgedeelte voor de paters en broeders. Daarnaast is er een gedeelte voor studenten met ongeveer honderzeventig kamers. Er worden zalen verhuurd aan externe groepen, en dan heb je nog de kerk, enkele kapellen en een toneelzaal.

De eerste jaren heb ik meegewerkt met de ploeg onderhoud. Daarna ben ik werkleidster onderhoud geworden en toen diensthoofd onderhoud. In de loop der jaren is mijn werk geëvolueerd en zijn er allerlei taken bijgekomen.

Wat houdt je werk allemaal in?

Ik heb nooit het gevoel gehad dat mijn werk een opgave is. Voor mij is dit werk het ideale werk. Ik zorg ervoor dat hetgeen moet gebeuren, gebeurt.

Het werk is allround. De eerste zorg is dat het huis met al zijn vaste bewoners, bezoekers, groepen, studenten een propere en veilige omgeving is en blijft. Ik zou een opsomming kunnen maken van al het werk dat ik doe, maar het is heel gevarieerd en ik zou dingen vergeten. Elke dag begint, nadat ik mijn mails heb gelezen, met het opmaken van de werkplanning voor het onderhoudspersoneel. Naast de planning van het werk doe ik de administratie. Dat varieert van een infobrief voor het personeel tot sollicitaties en arbeidsovereenkomsten. Ik doe de boodschappen en zie de bestellingen na voor alle diensten in huis.

Elk jaar is er de 'grote kuis' in het studentenverblijf als in de zomer de studenten weg zijn. Ook belangrijk is de organisatie van feestjes: het voorbereiden, het opdienen en het opruimen. Jaarlijks is er de barbecue voor alle jezuïeten van de regio. Verder Sint-Ignatius (31 juli), Sint-Jan Berchmans (26 november), elk jaar verschillende jubilarissen en ook de vaste feestdagen zoals Pasen en Kerstmis. Ik ben aanspreekpunt voor personeel als preventieadviseur, voor de paters en broeders, voor studenten en voor de groepen die een zaal huren.

Preventie houdt in het jaarlijkse medisch onderzoek en inentingen van het personeel, het opvolgen van ziektes bij personeel, kleine ongevallen, inspectie van de veiligheidsdiensten. Kortom: het creëren van een veilige werkplek.

Sociale contacten vind ik heel belangrijk. Regelmatig neem ik even tijd voor een babbel bij de paters, de studenten, het personeel, de groepen die hier komen en de leveranciers.

Gerda Vandoren

Het hele keukenteam onder leiding van Gerda, neemt applaus in ontvangst na een feestelijke maaltijd in de patersrefter.

Waar maak je je zorgen over?

Zorgen heb ik niet echt. Ik neem het leven en het werk zoals het komt, dag per dag. Met het personeel weten we of verwachten we dat het na verloop van tijd mogelijk is dat het bestaan van dit huis eindigt. Stress is er soms wel. Als alle problemen samenkomen. Zoals die keer dat de kok zich had verslapen en er geen ontbijt was. Dus heb ik vlug een ontbijt klaar gemaakt. Ik ben niet onhandig. Als een stofzuiger of een ander apparaat het niet doet, dan ben ik niet bang om te zien of ik het zelf kan verhelpen. Ik ben linkshandig en linkshandigen zijn creatief. Het komt het er op aan het hoofd koel te houden en oplossingen te zoeken. Tot nu toe is het altijd goed gekomen, dus ...

Mijn grootste zorg is dat de mensen hier naar hun zin werken. Het werk controleren is eigenlijk veel

meer: aan de medewerkers laten weten dat ze het goed gedaan hebben. Zeker nu in corona-tijd. Vaak werkt men alleen in dit grote huis. Elkaar bemoeiden is belangrijk voor een goede werksfeer. We hebben ook quarantaine moeten organiseren: de paters moesten op hun kamer blijven en het eten werd naar hen gebracht. Met enkele dementerenden is dat niet eenvoudig.

Het maakt voor mij niet veel verschil of ik bij paters werkt of ergens anders. Paters en broeders zijn gewone mensen. Volgens mij is de grote troef: ergens werken waar je graag werkt en je werk graag doet.

Weten dat je wat je doet, geapprecieerd wordt, is heel veel. Soms krijg je een bedankwoordje, briefje, miltje, telefoontje en of zelfs een applausje om je te bedanken. Dat doet veel.

Omdat mijn werk veel voldoening geeft en ik het met veel plezier doe, heeft dit toch een invloed op mijn persoonlijk leven.

Vind je het zinvol om bij de paters te werken?

Ik denk dat niet alleen ikzelf, maar dat elk personeelslid het zinvol vindt om hier te werken bij de paters. We proberen allemaal ons steentje bij te dragen om ervoor te zorgen dat de mensen hier in huis de verzorging krijgen, die ze verdienen. Ik werk hier graag omdat het zo afwisselend is, dat ik niet alleen maar achter een bureau zit. En het onderhouden van de onderlinge contacten, met de paters of met het personeel. Ik sla graag een babbel-tje om te zien hoe het gaat. Het is altijd zinvol aandacht te hebben voor het welzijn van de anderen.

Interview: Toon Suffys s.j.

De synodale weg en de rol van onderscheiding

Het synodaal proces in de Kerk is een oproep om samen op weg te gaan. Binnen de Ignatiaanse traditie is gemeenschappelijke onderscheiding een beproefde manier van doen om te komen tot nieuwe inzichten. Binnen het synodaal proces is gemeenschappelijke onderscheiding een manier om met elkaar in gesprek te gaan.

De synodale weg

Vorig jaar kondigde paus Franciscus een wereldwijd synodaal proces aan over de toekomst van de Rooms-Katholieke Kerk. Tussen oktober 2021 en 2023 zullen in drie fasen gesprekken worden gevoerd over de hervorming van de Kerk. De uitkomsten van dit overleg in de bisdommen zullen worden verwerkt tot een werkdocument dat als basis dient voor de geplande bisschoppensynode over het thema 'synodaliteit'. Deze synode vindt plaats in de herfst van 2023 in Rome.

De term synode wordt in onze Kerk voornamelijk gebruikt om de vergadering van de paus met de bisschoppen aan te duiden, maar eigenlijk is dat een te summiere omschrijving. Het Griekse woord 'synodos' kan je vertalen als 'samen op weg'. Dat is precies wat paus Franciscus voor ogen staat. De Kerk als het volk dat op weg is naar God (Evangelii gaudium nr. 111).

Synodaliteit

In 2018 publiceerde de Internationale Theologische Commissie een document onder de titel *Synodaliteit in het leven en de zending van de Kerk*. In dit document stelt de commissie dat synodaliteit vertrekt vanuit de fundamentele gelijkwaardigheid van alle gedoopten en vanuit hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de opbouw van de Kerk en de verkondiging van het Evangelie. Als alle gelovigen mee verantwoordelijk zijn voor de zending van de Kerk, dan moet ook iedereen kunnen deelnemen in het onderscheiden en realiseren van de weg die de Kerk moet gaan.

'Der Hörende' - Toni Zenz (1915-2014)

Volgens deze omschrijving gaat het in de synodaliteit dus om een bepaalde kerkelijke cultuur en mentaliteit van denken en handelen, waarbij alle gedoopten een rol te spelen hebben en waarbij het geloof een eigen dynamiek binnenbrengt. Belangrijke sleutelwoorden zijn hierbij: overleg, consultatie, dialoog, geloofszin (*sensus fidei*), onderscheiding, en vooral ..., luisteren.

Samen op weg

Met het synodaal proces nodigt Franciscus het volk van God uit, dus alle gedoopten, deel te nemen aan gesprekken, aan een gedachtewisseling over de weg die de Kerk zou moeten gaan. Hierbij gaat het in eerste instantie om het luisteren naar elkaar en naar

de Geest. Voor velen zal dat al een leerzaam proces zijn. Een uitdaging om in het aandachtig luisteren proberen te ontdekken wat er leeft in ons hart en in dat van de ander.

Ons 'samen onderweg zijn' is datgene wat het meest het wezen van de kerk als pelgrimerend en missionair volk van God uitdraagt en tot uitdrukking brengt. Om dit in de praktijk gestalte te geven is niet zo gemakkelijk.

Paus Franciscus vraagt daarom aan ieder van ons om oprecht en eerlijk te durven spreken en aandachtig te luisteren naar wat de heilige Geest van ons vraagt.

Ignatiaanse traditie

Binnen de Ignatiaanse traditie kan dit aandachtig en onbevengend luisteren worden verwoord als **onverschillig** - zijn: een centraal begrip binnen het begeleidingstraject van de Geestelijke Oefeningen. Het betreft een dynamische houding waarbij het **innerlijk vrij** worden van alles waaraan een mens gehecht kan zijn centraal staat. Dit inoefenen is een levenslange weg net als het leren onderscheiden. De synodale weg stopt niet in 2023, wel het proces dat nu op gang is gebracht en dat wordt afgerond in de bisschoppensynode.

Binnen het synodale proces kan men op verschillende manieren met elkaar in gesprek gaan: een daarvan is door gemeenschappelijke onderscheiding. Paus Franciscus is een jezuïet en vanuit de Ignatiaanse traditie hiermee bekend. De Sociëteit van Jezus is gesticht nadat Ignatius van Loyola en zijn metgezellen samen een weg van onderscheiding hadden afgelegd.

Gemeenschappelijke Onderscheiding (GeOS)

De interesse voor GeOS is de laatste jaren gegroeid en heeft bij de jezuïeten meer aandacht gekregen. In 2014 heeft algemeen overste Adolfo Nicolás s.j. daartoe een oproep gedaan. Wereldwijd is de Sociëteit van Jezus een proces

van gemeenschappelijke onderscheiding gegaan. In januari 2019 resulteerde dit in het formuleren van de vier *Universal Apostolic Preferences*, een zending in vier apostolische speerpunten: de weg naar God tonen, uitgesloten mensen nabij zijn, op weg gaan met jongeren en zorg dragen voor ons gemeenschappelijk huis. (zie aflevering 59 van dit tijdschrift, herfst 2019).

GeOS is geïnspireerd op de Geestelijke Oefeningen van Ignatius van Loyola. In het groepsproces komen telkens drie stappen terug: persoonlijke tijd, uitwisseling in kleine groepjes en plenum.

In de persoonlijke stille tijd vormt een gebedsblad – een bijbeltekst en een aantal open vragen – het uitgangspunt voor gebed of meditatie. Bidden is **ontvangen** van wat er op je toekomt. Tijdens de stille tijd kunnen zich innerlijke bewegingen en verschillende gemoedstoestanden voordoen, kan een inzicht opkomen. Het vraagt durven stilvallen en proberen te luisteren naar de Geest.

Durven uitspreken wat belangrijk is.

De uitwisseling in kleine groepjes is de tweede stap. Dit gebeurt in verschillende rondes. In een eerste

ronde wordt iedereen uitgenodigd te delen wat in de stille tijd als belangrijk naar boven kwam. In een tweede ronde deelt ieder wat hem of haar geraakt heeft bij de ander, of wat opgevallen is. In een derde ronde kan het zijn dat er iets naar boven drijft in de groep, dat er iets duidelijk wordt.

Deze vorm van uitwisselen noemt men een luistergesprek of een geestelijk gesprek. Het wil alle ruimte geven aan de werking van de Geest: hoe spreekt de Geest in mij? Hoe spreekt de Geest in de ander? Hoe spreekt de Geest in de groep? Dat vergt dus een hele *mindset*. Het is geen vergadering, geen discussie, niet het verdedigen van meningen. Het is een kwetsbaar inbrengen van wat er in de stille tijd opkwam en een ontvankelijk luisteren naar wat de ander deelt.

De derde stap speelt zich af in de grote groep (plenum). Het luistergesprek of geestelijk gesprek gaat verder met de vraag: wat komt boven drijven in de groep, wat is belangrijk? De uitkomst van een traject van gemeenschappelijke onderscheiding staat op voorhand niet vast. De groep tracht – luisterend naar de werking van de Geest – te onderscheiden wat een antwoord kan zijn op de gestelde onderscheidingsvraag.

Twee vruchten

Het synodaal proces waartoe de paus heeft opgeroepen vraagt om een resultaat. Er moet iets gonteerd worden na de uitwisselingsbijeenkomsten zodat – in deze lokale fase – de bisschop het verslag kan inbrengen bij een volgende onderscheidingsstap. Dit is het evenwicht wat men nu moet proberen te vinden. Dat men niet de uitdaging aangaat resultaatgericht te werken en de focus heeft op dat wat waar is en wat niet.

Het doorlopen van het synodale proces kan voor de deelnemers twee vruchten voortbrengen, die het doel zijn van het hele proces.

De eerste vrucht is dat mensen **proeven** van het synodaal proces. Dus proeven aan een andere manier van uitwisselen met elkaar. Het ervaren dat het mogelijk is om in een groep op een geestelijke manier tot een besluit te komen; door samen te onderscheiden zonder argumenten en zonder te discussiëren.

De andere vrucht is dat je als groep iets kunt meegeven aan de volgende stap van het synodale proces. Als het een vrucht wordt genoemd in plaats van een resultaat in een verslag, dan helpt het aan mensen uit te leggen: we hoeven niet volledig te zijn. Niet alles hoeft in het verslag te staan. De bedoeling is samen te onderscheiden en dat wil niet zeggen dat we volledig moeten zijn. Onderscheiden betekent dat gezocht wordt naar wat essentieel is: waartoe roept God ons op? In dit synodale proces gaat de onderscheiding over het hervormen van de Kerk: hoe kan een buitenstaander zien dat Christus centraal staat in ons geloof, in onze Kerk?

DICAP

Parallel aan het synodaal proces vindt binnen de Sociëteit wereldwijd een soortgelijk proces plaats. Algemeen overste Arturo Sosa s.j. heeft daartoe opgeroepen als een vervolg op het eerdere onderscheidingsproces met als resultaat de zending in vier apostolische speerpunten.

Dit zogenoemde DICAP-proces staat voor *Discernment in Common and Apostolic Planning* ofwel Gemeenschappelijke Onderscheiding en Apostoli-

De Emmaüsgangers – Jean-Marie Pirot - 'Arcabas' (1926-2018)

sche Planning. Regionaal overste Marc Desmet van de ELC (Regio Lage Landen) heeft alle jezuïetencommunities en Ignatiaanse werken uitgenodigd om te onderscheiden over de gezamenlijke toekomst. "Wij beogen 'efficiëntie', maar dan de 'efficiëntie' van het Rijk Gods. We zullen krachtiger en juist aanwezig zijn in onze maatschappij en Kerk indien wij vanuit gemeenschappelijke verbinding plannen en handelen" schrijft de regionaal.

De verwachting is dat in de lente van 2023 een apostolische planning voor de Regio ELC aan de leiding van de Sociëteit kan worden voorgelegd.

Karin Benoist.
Interview met Hilde Van Linden,
medewerker GeOS.
Beiden werkzaam bij het Platform
voor Ignatiaanse Spiritualiteit.

Een synodale kerk? Laat je stem horen!

Geestelijke Oefeningen en film

Mediteren in de schemering van de filmzaal.

Sinds een tiental jaren bieden wij aan een toenemend aantal deelnemers de Geestelijke Oefeningen (GO) aan in combinatie met een aantal films. Deze meerdaagse vindt plaats in het rustige kader van de Oude Abdij te Drongen. De deelnemers ontdekken tijdens deze dagen hoe film en spiritualiteit op elkaar inspelen en elkaar wederzijds verdiepen en verrijken.

De Geestelijke Oefeningen van Ignatius van Loyola helpen de deelnemer zijn leven te verdiepen in het licht van Gods aanwezigheid. Bidden met bijbelteksten is een belangrijk onderdeel hiervan. Daarbij spelen elementen als kijken en luisteren naar de 'acteurs' van het schriftverhaal een belangrijke rol. De deelnemer wordt uitgenodigd om zich zo in het verhaal in te leven zodat de bijbeltekst een plaats van ontmoeting wordt.

Het kijken naar een film volgt een parallel parcours. Herkenning en ontroering kunnen ons uitdagen onze horizon te verbreden. Het witte doek wordt dan een plaats van ontmoeting waar we in onze diepste kern worden aangesproken. Films gaan werken als sleutels voor de onbekende kamers in onze geestelijke woonst. Ze openen perspectief, stellen verdiepende vragen en bieden antwoorden door het leven zélf te tonen.

De combinatie van het mediteren met een schrifttekst en het bekijken van een aantal films helpt ons om in stilte op verhaal te komen bij onszelf en bij God.

Hoe gaan we te werk?

We kijken naar drie kortfilms en naar drie langspeelfilms en merken dat woord en beeld een krachtige tandem vormen die onze blik op het leven verruimt. Gelijktijdig wordt de retraitant de rijkdom en de diepgang van de Geestelijke Oefeningen gewaar en dit vanuit een persoonlijk zinnen zoeken. Zonder te focussen op louter religieuze films wordt geleidelijk aan de filmervaring verweven met de dagelijkse meditatie.

Er zijn wel degelijk parallellen tussen bidden met een bijbeltekst en mediteren met een film. De opbouw van de Ignatiaanse gebedswijze lijkt immers op die van een film. In de eerste plaats gaat het om de plaats van de handeling te zien. Uitgaande van de inhoud van een bepaalde bijbeltekst zie je dan wat op de scène verschijnt of, in filmtaal uitgedrukt, wat de 'camera' je laat zien. Vervolgens ga je luisteren naar wat de personen zeggen, er aandacht aan geven en het beschouwen. Ten slotte tot jezelf inkeren om er enig voordeel uit te trekken (GO nr.115).

Na elke film krijgt eenieder tijd voor persoonlijke bezinning en gebed om de filmbeelden in verbinding te brengen met het eigen leven. Daarnaast worden enkele bijbelverhalen aangereikt die, in combinatie met de filmscènes, in dieper contact met God kunnen brengen. Bovendien worden er, voor wie dit verlangt, enkele tips gegeven over hoe te bidden. Dagelijks is er gelegenheid voor een gesprek met een van de begeleiders.

Om te voorkomen dat voorkennis de verwondering en de openheid in de weg staan, maken we vooraf de films niet bekend. Belangrijk is ook om de deelnemers mee te geven dat het niet gaat om een film-analyse.

Twee andere Ignatiaanse werkvormen.

Samen met het Aartsbisdom Mechelen-Brussel, het Christelijk vormingswerk (CCV) en de Mechelse parochies bieden we tijdens het pastorale werkjaar een aantal films rond ecologie, solidariteit, diversiteit en zingeving/spiritualiteit aan. Deze voorstellingen gaan telkens door in het Filmhuis in Mechelen. Vooraf is er een korte inleiding en reiken we een aantal mogelijke sleutels aan om de film te bekijken. Tot voor kort was er na de filmvertoning een korte uitwisseling voorzien. Sinds de pandemie is een digitale nabespreking mogelijk.

De opzet van dit initiatief is om de kijkers de spirituele of poëtische (film)taal te laten ontdekken die hedendaagse regisseurs hanteren om datgene uit te drukken wat ons in het leven overstijgt. Op die manier komt de 'onzichtbare wereld' aanwezig voor de toeschouwer, of de toeschouwer kan er althans een dimensie van waarnemen. Interessant aan deze werkvorm is dat hij gepresenteerd wordt in samenwerking met het Mechelse Filmhuis en dus met een gemengd filmpubliek.

Een derde en momenteel laatste werkvorm rond film en spiritualiteit is de filmmodule '4 x inspirerende film' voor studenten van de KU Leuven in het kader van het 'Dondeyneproject'. We gaan ongeveer te werk zo als hierboven beschreven. We bekijken

samen een film vanuit vier actuele invalshoeken (zingeving, ecologie, solidariteit en diversiteit). Er wordt vooraf een korte inleiding gegeven op het verhaal en na de projectie van de film is er de gelegenheid voor wie dit verlangt om van gedachten te wisselen. Ook hier kan de formule rekenen op de nodige belangstelling en zitten we aan een maximum van deelnemers.

Tot slot

Door de combinatie van de Geestelijke Oefeningen met het medium film trachten we parallellen te trekken met de schoonheid maar ook met de duistere kanten van de wereld. Via de film of de documentaire wordt zo op een onverwachte wijze de werkelijkheid binnengebracht als een uitdaging voor de geloofsweg van de deelnemers.

Leo De Weerd s.j.

filmhuis
MECHELEN

AMSTERDAM

Xaveriushuis

Toen begin februari de strengste regels rond corona werden versoepeld, nam het kerkbezoek in de Krijtberg weer toe. Elke zondag wordt één viering via internet gestreamd. De wekelijkse geloofscursus is tijdens corona gewoon doorgegaan, zowel in het Engels als in het Nederlands. Voor de zomer zijn weer enkele huwelijksinzegeningen gepland. ✳ Nikolaas Sintobin kreeg de Publieksprijs voor het Spirituele en Christelijke boek 2021 voor zijn boek *Vertrouw op je gevoel, keuzes leren maken met Ignatius van Loyola* (Kokboekencentrum, 2021, Utrecht). ✳ Jan Stuyt schreef opnieuw mee aan een gebedenboek van uitgeverij Adveniat, met deze keer bijzondere aandacht voor Titus Brandsma en Edith Stein. ✳ Ward Biemans heeft college gegeven aan het Bonifatiusinstituut over hoe vanuit de theologie wordt gekeken naar 'rechtvaardige oorlog'. Verder heeft hij in het blad *Marriage, Families & Spirituality* een artikel geschreven over pastorale begeleiding voor en na het huwelijk. ✳ Maswan Susinto van de Indonesische provincie behaalde een Master aan het Institute for Social Studies in Den Haag en keert na anderhalf jaar studie in Nederland terug naar Indonesië. Door corona waren weinig ontmoetingen mogelijk met staf en studenten en medebroeders. Gelukkig waren er wel volop contacten in de Indonesische parochie, waar hij verbleef. ✳ Op 8 maart verhuizen Gregory Brenninkmeijer en Peter van Dael van de De Lairesestraat 61 naar het Xaveriushuis aan het Singel.

ANTWERPEN

Romero-Loyola

Dit jaar was de startdag van de gemeenschap door allerlei omstandigheden wat laat geprogrammeerd: zaterdag 15 januari. We zijn daarvoor samengekomen in het "Recreatief", gelegen in Wilrijk, niet ver van het UZA. Dit huis is gegroeid uit de vroegere villa van het O.-L.-Vrouwecollege. Onze huisgenoot Luk Arts kan getuigen hoe dit gebouw, dat na een lange leegstand erg vervallen was, omgevormd is tot een riante afspanning. De vernieuwing werd door lieden ondernomen die werkloos waren: het ging om een sociaal project. ✳ Tijdens een verzorgd dinertje had de wisseling van de wacht

plaats: Guido Dierickx gaf de scepter door aan Theo van Drunen. Uit de mond van Marc, onze regionale overste, ontving Guido veel lof voor zijn wijs beleid van de voorbije jaren en werden de grote verwachtingen uitgedrukt die we in de nieuwe overste van Romero-Loyola stellen. ✳ Een gezamenlijke bezinning op onze beleving van de armoede sloot de dag af. Hiervoor had Marc een tekst opgesteld met de tweeledige vraag: Van waaruit onze gelofte van armoede onderzoeken en beleven? Hoe ziet onze armoede eruit? Dit gaf aanleiding tot een vruchtbare uitwisseling. ✳ Een maand lang hadden we een gast in ons midden: Frans Berkemeijer. Hij heeft het grootste deel van zijn jezuïetenleven in Egypte doorgebracht van Alexandrië over Cairo tot in Opper-Egypte. Hij wist ons dus wel wat te vertellen. Maar hij was ook in de wolken over de mooie stad die Antwerpen is. Nu is hij vertrokken naar Libanon om in dit complexe land overwegend archiefwerk te gaan verrichten. ✳ Gedurende twee weken heeft Bart Beckers op het Xaveriuscollege een leerkracht vervangen voor de lessen godsdienst in het zesde en vijfde jaar. Hij bood daarbij een programma aan over de Sociëteit van Jezus, algemeen en in relatie tot de school.

BOECHOUT

Xaverius in Capenberg

Corona ten spijt besliste de directie van Capenberg om de feesten rond de jaarwende toch te laten doorgaan, zij het dan uitsluitend voor de inwoners. Dus zonder familie of andere buitenstaanders. Het was best gezellig op de kersthappening in open lucht. De kerstviering in de kapel werd opnieuw ondersteund door het koor Etalamoei onder leiding van Kathleen Segers. Het daaropvolgende kerstdiner gebeurde in drie bubbels. In de uitloop daarvan werd op Driekoningen in de gemeenschap André De Ridder tot koning gekroond. Alles kon even feestelijk maar waakzaamheid bleef geboden. Want niet alleen corona lag op de loer, ook andere infecties doken links en rechts op. Gelukkig zonder catastrofale gevolgen. ✳ Verder behoeft het leven in Capenberg geen grootse dingen om mooi te zijn! Onze drie mensen in Huize Stracke stellen het uitstekend. Ludo Vanden Broek ontfermt zich met veel ijver over Bob Albertain en Theo Fonteyn wordt in

de vriendenkring in de watten gelegd. ✳ Zelfde kan gezegd worden van de vier andere leden van onze gemeenschap. Traag maar gestaag ordent Roland Daes verder zijn papieren. Jos Alaerts blijft de paters vertroetelen met zijn toemaatjes. André slaat meer en meer zijn vleugels uit. Ter plekke volgt hij de interessante gebeurtenissen in de stad en op zondag gaat hij soms voor in vieringen in Vremde. Overste Bert Rosseels tenslotte is nu mee ingeschakeld voor de zondagsvieringen en verzorgt uitvaarten, ziekenzalvingen, enz .... Turnhout is ook nooit ver weg. ✳ Onlangs mochten we Mark Rotsaert als bezoeker verwelkomen. Binnenkort gaan Jos en Bert luisteren naar een lezing van onze regionaal, die als gastspreker optreedt in de St-Jozefkerk in Hove met als onderwerp *Zorg voor het levende einde*. Alleen onze permanente gast Gerard maakt het niet zo goed en zal, na een kort verblijf in het ziekenhuis, in Huize Stracke opgenomen worden.

BRUSSEL

Arrupe

Een langzaam herstellende operatie aan zijn linker oog verhindert Ludwig Van Heucke lange opstellen te schrijven. Pater Charles Verhezen rijdt sportief met hem naar dokterspraktijk en terug. Jos Janssens spoedt zich met tram en bus naar al zijn afspraken en verheugt zich telkens over medepassagiers. Vooral moeders met hun kleuters verblijden zijn vaderlijk hart. Brussel is de 'jongste' stad van België en Jos zal dat niet tegenspreken. Pater Walter Devos is druk doende met enkele herschikkingen op ons economaat en zucht onder het uitvallen van computer-servers en andere toestellen waarvan de werking het menselijk verstand te boven gaat. ✳ Nieuw! Frans Chanterie versterkte onze gemeenschap met zijn aanwezigheid. Als oud-missionaris in de meest onherbergzame streken exploreert hij nu onze Brusselse omgeving. 'Inculturatie' heet dat in ons jargon. Met maatschappijkritische blik observeert Frans de buurtbewoners en slaat hier en daar minzaam een praatje. Ook probeert hij zoete broodjes te bakken met de leden van het gemeentelijk bestuur om zijn officiële inschrijving als inwonende te bespoedigen. Alle huisgenoten danken Frans al voor zijn nederig dienstwerk in keuken en voorraadkelder. ✳ Hugo Carmeliet, onze overste op weke-

lijkse inspectie, heft het glas bij de dis en zag dat het hier nog altijd goed is.

DRONGEN

Hurtado

Hoe gaat het met 'Hurtado 2.0', de heropgestarte gemeenschap in Drongen? Zijn gangetje. De meesten van ons wonen sinds september in de Oude Abdij en kunnen niet goed vergelijken met hoe het was voor de pandemie. Maar binnen de pandemie-regelgeving gaan we dapper door. Elke dag is er wel een activiteit of een groep in het bezinnings- en conferentiecentrum. Daarbij hebben Wauthier, Pieter-Paul, Wim en Wiggert alle vier ook nog allerlei activiteiten buitenshuis; we vervelen ons absoluut niet. ✳ Ondertussen is het een privilege om in een oude abdij te mogen wonen met, niet te vergeten, een prachtig park waar het voorjaar al in de lucht hangt. De streek rond de rivier de Leie, waar de Abdij aan ligt, is schilderachtig. Een van de huisgenoten die zich bezorgd afvroeg hoe het zou zijn om in een dorp in de provincie Oost-Vlaanderen te wonen, is helemaal gerustgesteld. Met de bus ben je in vijftig minuten in het historisch centrum van de stad Gent (met mooie boekenwinkels). ✳ De samenwerking met de collega's van de Oude Abdij loopt wat anders dan we hadden gedacht. Zo werken veel mensen van de administratie vooral thuis. Dat sluit contact niet uit: in de abdij of via zoom, formeel of informeel. De voorkeur gaat natuurlijk naar de informele ontmoetingen: warme chocolademelk rond een vuurtje op het volleybalveld tegen Kerstmis, pannenkoeken in de grote eetzaal ter gelegenheid van Maria Lichtmis.

HEVERLEE

Sint-Jan Berchmans / Lerkeveld

Tijdens de wintermaanden hebben we behalve van broeder Bernard Verkissen, Reimond Coulier en Guy Borreman, ook van Paul Mommaers afscheid moeten nemen. Paul was sinds eind januari opgenomen in ons ziekenkwartier waar hij naast een goede verzorging ook kon genieten van een broederlijk gemeenschapsleven. Met een borrel hebben we zijn prachtige uitgave van de brieven van Hadewijch gedoopt. Intussen zijn we allen ook erg begaan

met de gezondheid van onze vlijtige schoonmaakster Karine. Kort voor Kerstmis werd zij bij het huiswaarts keren, in de Brusselse metro getroffen door een zwaar hartinfarct. ✱ De middag van Nieuwjaar brachten wij door in gezellig samenzijn. Een quiz stelde onze kennis van het huis op de proef en we hebben bingo gespeeld. Peter Van Gool vergastte ons op een potpourri van oude liederen: *Danse mee de paterkes, Daar bij die molen...* Rob van den Akker vertelde waarom de Walen zo moeilijk Nederlands leren: waarom is het meervoud van vat, vaten en het meervoud van kat niet katen? Theo Brebels stelde zich voor in authentiek Limburgs dialect (van Bree wel te verstaan!). Onze overste bracht een one-man-show met een verhaal van Simon Carmiggelt. Met veel humor vertelt Carmiggelt hoe het eraan toe gaat op cocktail party's in de Romeinse ambassades. Na koffie met fijn gebak was er nog een mopjes prijkskamp die, zoals kon worden verwacht, met brio door Rob van den Akker is gewonnen. ✱ En zo zijn we terug begonnen aan 'de (gewone) tijd door het jaar'. Het leven gaat verder in onze lange gangen waar, tot veler verbazing, geen enkele rookmelder aan het piepen gaat ondanks zware cigarillo vervuiling. We dachten dat het huisbezoek dit jaar zonder Covid-19 perikelen ging verlopen tot Paul Van Looy positief testte en hij weldra navolging kreeg van een aantal huisgenoten. Zij werden allen op kamerarrest gesteld. ✱ We hebben ook weer meegedeeld met onze studenten van Lerkeveld. Voor hun examens waren zij dikwijls in gezelschap aan het blokken in de kelder onder de kerk, met zijn vele hokjes waarin we voor het tweede Vaticaanse Concilie 'stille missen' konden 'lezen'. Op oudejaarsavond hebben ze toch met verboden vuurwerk gespeeld. Alleen wie nog niet te doof is, wist het 's morgens te vertellen.

LEUVEN

Pierre Favre

Anderhalf jaar geleden startte onze gemeenschap op, in volle coronatijd – ergens in het dal tussen de eerste en de tweede golf. Vandaag valt het op hoe dit huis bruist van jezuïetenleven. ✱ Na meer dan twee jaar België kon William d'Britto even terugkeren naar zijn provincie (Bombay in India) en zijn familie. Op 26 januari legde hij zijn laatste geloften af in Manickpur, Vasai. Prompt werd hij over-

stelt met onze berichtjes in de WhatsApp-groep.

✱ Louis Tonneau en Frank Guttierrez wachten bij het ter perse gaan nog op de resultaten van hun examens. We hebben er alle vertrouwen in dat het goed komt. Louis organiseert trouwens mee het Missiecongres dat 18-20 maart wordt gehouden in Brussel. We hopen op een nieuw élan voor de verkondiging van het Evangelie. ✱ Jacques Haers en Leo De Weerdt timmeren rustig voort aan het Intelsoc. Dat merken we aan de discrete vergaderingen die hier regelmatig in ons zaaltje plaatsvinden. ✱ Het begin van het academiejaar luidde ook Jacques' officiële pensionering in aan de faculteit Theologie en de Universitaire Parochie. In de feite blijft hij lesgeven als 'emeritus met opdracht'. En ook pastorale vragen blijven binnenstromen: eucharistievieringen en, in het bijzonder, begrafenissen. Het geestelijk dienstwerk van de 'vertrouwing' is Jacques op het lijf geschreven. Bij leven reserveren mensen hem reeds als voorganger voor de eigen uitvaart. ✱ Mocht corona het ons toelaten dan stuurden we een brede uitnodiging voor een bezoekje. Dan kon Rob Faesen vertellen hoe hij als overste zijn schapen hoedt, gelijk de boeken van het Jesuitica-project. Dan vertelden Simon Nsielanga en Benedikt Ebogu over het monnikenwerk voor hun thesis. Dan gaf Walter Ceysens het relaas van het weekend 'Vind je eigen weg' (11-13 februari) - over keuzes maken vanuit de Ignatiaanse spiritualiteit – en van andere jongerenactiviteiten, die op stapel staan. Dan...

MECHELEN

Leliëndaal

Onze nieuw samengestelde gemeenschap gaat af en toe samen op pad. Zo brachten wij een bezoek aan het Imelda-instituut, een school van Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Zuster Greta gaf ons op zondagmiddag een enthousiaste rondleiding in de tot school omgebouwde sigarettenfabriek. Enthousiast? Je zou bijna zin krijgen om weer in dat middelbaar onderwijs les te volgen. We gingen ook op bezoek bij oud-Jezuïet Frans De Neve en zijn vrouw Vera, die geregeld meehelpten de liturgie in onze kerk vorm te geven. We maakten daar ook kennis met (heerlijke) knoflooksoep. ✱ De liturgie in onze kerk: met Kerstmis hadden we twee mooie eucharistievieringen, de vooravond en op Kerstdag

zelf. Ondanks de vierde golf van corona vierten wij dagelijks en in de weekends eucharistie. Wij werken ook mee aan een initiatief van de stad Mechelen: Zinderende stilte. Dat betekent voor ons elke maandag stil gebed (met gebedstips) van 17 tot 18 uur. Wij hadden ook twee vieringen in samenwerking met IJD (de Interdiocesane Jeugd-Dienst). Op 13 februari is in onze kerk de première van de theatermonoloog: 'Ignatius: de ridder maakte een knieval' met Kurt Defrancq. ✱ De statie Roosendaal, begonnen op 8 september, heeft helaas maar vier maanden bestaan, omdat Wouter ontdekte dat de parochie toch niet zijn ding was. Marc daarentegen gedijt er goed. Nu de coronapandemie wat lijkt te minderen, komt er weer ruimte voor de synodale weg. De komende weken legt hij in verschillende groepen drie thema's ter discussie: dialoog, vierten en medeverantwoordelijkheid. Ook in heel het bisdom Breda stimuleert hij het geloofsgesprek en de parochievernieuwing. De grote uitdaging zal zijn om de medegelovigen te helpen de kleine kerk te omhelzen. ✱ Wouter is na de beëindiging van zijn werk in Bergen op Zoom voltijds in Mechelen komen wonen, en werkt mee aan het pastoraal project in de kerk van Leliëndaal.

NIJMEGEN

Aqua Viva

Op 26 november vierden wij de patroon van onze gemeenschap, Jan Berchmans. Wat genodigden betreft in een wat afgeslankte vorm dan in voorgaande jaren. De directeur van het huis was aanwezig, samen met de twee pasbenoemde leidinggevers van de verpleegafdelingen. Het was gezellig en we genoten van een heerlijke maaltijd die onze koks hadden bereid. ✱ Daags tevoren waren wij opgeschrikt door het volstrekt onverwachte overlijden van Joop Schopman. Net thuisgekomen met de fiets van een afspraak bij zijn fysiotherapeut overviel de dood hem. Samen met zijn familie namen we afscheid op 2 december, in een mooie viering in de Sacramentskerk van onze overburen. ✱ Op 3 december vierden wij Sinterklaas met een gezellige bijeenkomst voor alle bewoners in de aula. Er was geen Sint. En ook al geen Pieten (in welke vorm ook). Maar er waren wel versnaperingen en kleine attenties. Onze activiteitenbegeleiding vergastte ons op een leuk en enthousiasmerend middagpro-

gramma. Net als op 16 december, de Kerstmiddag, die wij – gebruikelijk een paar dagen vóór Kerst – met alle bewoners vierten. ✱ In de Kerstnacht hadden wij – net zoals vorig jaar – geen viering. Wij haalden de schade ruimschoots in door op Eerste Kerstdag de geboorte van de Heer te verwelkomen. Na een mooie viering in onze huiskapel kwamen wij samen in de refter voor een gezellig en stemmig maal. ✱ Oud en Nieuw verliepen rustig. Op Oudjaar was er een film in de aula (Willy Wonka met de knotsgekke Gene Wilder), en in de avond luidden we met een grote groep het oude jaar uit. Na een Onze Vader en een kort gebed om middernacht, was er een glaasje champagne om het nieuwe jaar te beginnen. Onze burens hadden zich niet zoveel van het vuurwerkverbod aangetrokken, dus was er fraai vuurwerk te zien. ✱ Medio januari hielden wij in kleine groepjes gemeentegesprekken. De regionale overste had ons uitgenodigd om bij te dragen aan het DICAP-proces. Het was goed om terug te kijken op de periode die achter ons ligt, en ons te bezinnen op wat ons nu bezighoudt. Het werden goede gesprekken over de dynamiek, de uitdagingen en de rijkdom van het leren omgaan met het ouderworden. ✱ Op de laatste dag van de maand januari mochten wij Dries van den Akker als nieuwe huisgenoot verwelkomen. Vanwege zijn gezondheid moest hij zijn jaren in Birmingham beëindigen. Bij aankomst verbleef hij gedurende een aantal dagen in quarantaine, maar inmiddels neemt hij volop deel aan het leven in onze gemeenschap. ✱ Ook namen we afscheid van Guus Zigelaar. In al zijn bescheidenheid en stilte was hij een heel zichtbare en aanwezige huisgenoot. Jarenlang hielp hij trouw Nico Sprokel bij het eten, en bij het maken van wandelingen in de mooie tuin van het Berchmanianum. Zijn laatste jaren waren zwaar, waarin hij even trouw werd bijgestaan door Bert ten Berge, en door Jan Bentvelzen die hem nu dagelijks bij de maaltijd hielp. Wij zullen hem missen.

Na acht jaar weer een Loyolatocht

Loyolatocht. Ignatius achterna.

nr. 69 Lente 2022

nr. 69 Lente 2022

16

Jezuiten

Na zijn wilde jaren ontpopte Ignatius van Loyola zich tot de heilige die nog altijd inspireert. Hoe kon dat gebeuren? Tijdens deze tocht volgen we hem op zijn uiterlijke én innerlijke weg. We vertrekken van de Baskische bergen naar het glooiende Navarra. In sympathieke stapgroepjes leggen we elke dag ongeveer twintig kilometer af en overnachten we in kleine dorpjes. Te midden van de prachtige natuur nemen we onze stiltemomenten. 's Avonds is er tijd om uit te wisselen. Kom mee en ontdek wat de krachtige Ignatiaanse spiritualiteit kan betekenen voor jouw geloof en leven. Breng je enthousiasme en stevige stapschoenen mee!

De getuigenissen van drie deelnemers uit voorgaande Loyolatochten:

Over de innerlijke weg

- *Lieven Billiet*

Op pelgrimstocht gaan van Loyola naar Javier.

Het bleek voor mij een uitdaging en een zoektocht naar vertrouwen en overgave.

Vanaf het begin werd ons voorgehouden dat we eigenlijk twee tochten begonnen. De fysieke tocht bracht mijn leven even back to basics: wat heb ik werkelijk nodig, wat met die hitte en de vele

stapdagen? Maar ook, hoe dichtbij de natuur kan je eigenlijk wel leven, wat een plezier om gewoon op weg te zijn! De innerlijke tocht volgde een bergachtig parcours. Op tocht gaan geeft tijd om na te denken en te bidden op allerlei manieren: wie ben ik, waar sta ik, hoe sta ik tegenover anderen, wat is de plaats van God in mijn leven? Maar ook, hoe ga ik om met het aanbod van Zijn liefde? Dag na dag vorderde ik op beide vlakken in een sterke dynamiek, afwisselend langs bronnen en door woestijnen.

Over het zingen

- *Bénédicte Bosmans*

"Heer, U bent mijn leven, de grond waarop ik sta. Heer, U bent mijn weg, de waarheid die mij leidt."

Onderweg van Loyola naar Javier werd dit bijna het lijflied van onze groep pelgrims: het klonk meerdere malen per dag en vond overal zijn plaats. Een mooi voorbeeld van hoe een lied soms precies datgene kan uitdrukken waarvoor woorden tekortschieten? Inmiddels een week na mijn thuiskomst besef ik immers hoe de openingszinnen van dit lied doorheen de tocht voor mij niet alleen uitgroeiden tot een vaste waarde en symbool van de tocht, maar net doorheen de hele tocht ook veel meer waarheid zijn geworden.

Ben je vroeger zelf mee op 'de Cardoner' of de Loyolatocht geweest? En komt er nog steeds een warme glimlach op je gezicht als je eraan terugdenkt? Vertel het voort! Spreek een jongvolwassene aan: *'Hé, misschien is dit wel iets voor jou!'* Bedankt.

Meer info: <https://www.jezuiten.org/wat-we-doen/retraites/al-pelgrimerend/>

17

Jezuiten

Over het uitwisselingsmoment

- *Walter Ceysens s.j., geestelijk begeleider*

Cruciaal voor een stapdag is de uitwisseling tegen de avond: iedereen deelt iets van wat hij of zij ervaren heeft in het gebed, wat bijbleef van gedachten, wat men meeneemt van gesprekken. Tijdens de uitwisseling, zorgt de begeleider ervoor dat iedereen aan het woord komt, en volledig vrij kan spreken. Zelfs als je van zo'n uitwisseling lang niet alles onthoudt – het gaat er immers niet om dat we van elkaar moeten 'leren' -, **dan nog is zo'n uitwisseling een moment van diepe verbondenheid, die in de loop van de tocht alleen maar groeit.**

Door iets uit te spreken, kan wat je aan innerlijke kennis verwierf, bevestigd worden, en gaat het niet verloren. Daarom is de uitwisseling van groot belang.

Christus voelen en smaken

In gesprek met Bert Daelemans s.j.

Bert Daelemans (45) uit Hasselt in Belgisch Limburg is sinds 1998 jezuïet. Hij is de laatste die is ingetreden in het noviciaat in Brugge. Hij werd priester gewijd in 2008 en doceert sinds 2013 in Madrid.

Mijn kinderjaren bracht ik door in Zevenaar in Nederland en in Kameroen. Mijn middelbare school deed ik in Hasselt en aansluitend ben ik gaan studeren in Leuven: burgerlijk ingenieur en architect. Ik deed na het noviciaat de gebruikelijke opleiding. In mijn geval was dat filosofie in Parijs en theologie in Madrid. Mijn derde jaar was in Alaska bij de Yup'ik Eskimo's.

Je bent nu acht jaar docent in Madrid. Welke vakken geef je?

In de faculteit theologie ben ik gevraagd om onder andere drie verwante vakken te geven: leer van de sacramenten, theologie van de Heilige Geest en een vak dat heet 'sacrale ruimte'. Dat laatste heeft te maken met mijn proefschrift uit 2013 over hedendaagse kerkarchitectuur, waarin ik een theologische methode voorstelde om de gewijde ruimte te analyseren.

De vakken die ik geef zijn verwant in de zin dat zij op de gebruikelijke theologische vakken een ander perspectief geven. In de theologie gaan we vaak uit van gewijde teksten en laten we ons aanspreken door het Woord (met een hoofdletter) en door woorden, en dan wordt het al gauw een leer waarover we redeneren. Maar het geloof komt uit luisteren en ervaren, je moet iets meemaken: water over je hoofd, stil worden op de drempel van een gebouw, een kaars aansteken, op je uitgestoken hand de Heilige Communie ontvangen, 'voelen en

Bert Daelemans s.j.

smaken' wat Ignatius zo benadrukt, en iets aan je laten gebeuren. Het gaat om binnen leiden in een mysterie. Het woord van de theologen daarvoor is *mystagogie*. Daar ben ik veel mee bezig: daarover nadenken, schrijven, lezingen houden, en in gespreksgroepen en in tentoonstellingen. Je brengt mensen eerder bij het mysterie door muziek en door kunst, dan door een klassiek hoorcollege. De combinatie van praktijk en reflectie is voor mij heel vruchtbaar.

De Geest is bron zowel van eenheid als van verscheidenheid, wat wel eens leidt tot spanning tussen charisma en instituut. Die verscheidenheid vind ik heel inspirerend. Als alles uniform wordt en iedereen over alles hetzelfde moet denken leidt dat al gauw tot intolerantie. De Geest is inspirerend op heel veel verschillende manieren.

De universiteit van de jezuïeten in Madrid, Comillas, heeft faculteiten economie en industrieel ingenieur. Die studenten krijgen een jaar lang ook theologie en dat vak geef ik. Daarbij is mij gevraagd andere godsdiensten aan bod te laten komen als de islam

en het hindoeïsme. Het grootste deel is toch inleiding in het christendom en de Sociale Leer van de Kerk. Ook daar neem ik vaak de kunst als vertrekpunt. Dat kan een fresco zijn van Fra Angelico uit de 15e eeuw, maar evengoed een kunstwerk van een levende kunstenaar.

De theologie van de Heilige Geest speelt in veel van jouw activiteiten een rol?

Als je nadenkt over de werking van de Heilige Geest kijk je altijd net even anders naar de kerk en naar de wereld dan vanuit de geijkte formules en verwoordingen. De Geest waait waar Zij wil. De Heilige Geest is niet aan een plaats of aan een functie gebonden. Je kunt verrast worden. De Geest is ongrijpbaar, die kun je niet inkaderen, ook niet in definities. Je kunt de Geest wel beleven: in een heilige ruimte, in een intiem kapelletje, in een sacrament, in een ontmoeting, bij een verstild samenzijn van vrienden. Nooit saai, altijd nieuw! Je zintuigen spelen een rol. Je denkt dus na over de rol van het lichaam, en over wat er gebeurt in het lichaam van Christus, de kerk. Er zijn nu eenmaal dingen die je niet kunt zeggen in woorden maar wel kunt beleven in een gemeenschap. Het is van belang dat, wat wij leren in concepten en woorden, in de beleving lichaam krijgt, concreet wordt.

Mijn eerste zending is theologie doceren, maar ik merk meer en meer hoe ik via de kunst en de muziek de mensen dichterbij het mysterie kan brengen,

zowel academisch als pastoraal. Vaak is het zo dat het mentale in de theologie en bij het geven van de Geestelijke Oefeningen voorop gaat en dan in het beste geval wat mooie plaatjes zoekt als illustratie. In mijn bezinningswerk begin ik aan de andere kant.

Dus ben je vooral bezig met kunst en spiritualiteit?

Inderdaad: meer dan de helft van mijn tijd ben ik bezig met Geestelijke Oefeningen en kunst, ook in mijn doceren. Naast de lessen besteed ik tijd aan gesprekken met studenten en begeleiding van scripties en proefschriften. Ook schrijf ik boeken: het laatste ging over kwetsbaarheid, nu komt er een uit over omarming. Kunst schept voor mij een context, ruimte om over die mooie relatie tussen mens en God te schrijven.

Een nieuwe pastorale activiteit is dit jaar 'Bidden met kunst': elke maand kijken we vijftien minuten naar een kunstwerk, met live muziek en een geleide meditatie. Daar komen veel mensen op af. Dankzij kunst herontdek ik de Ignatiaanse spiritualiteit en dat kan ik toepassen in mijn pastoraal en in mijn lessen. De ervaring van schoonheid in de kunst en de muziek roepen het mysterie op, dat gaan we voelen en smaken. Kunst geeft een nieuw perspectief op oude verhalen – dat werkt zo voor mij en gelukkig ook voor anderen.

Gesprek opgetekend door Jan Stuyt s.j.

Bekering

Ignatius van Loyola en twaalf mensen van vandaag.

Bekering heeft geen goede naam. Het lijkt een beetje een besmet woord. We denken dan aan radicale bekeringen: mensen die heel streng christen worden, of heel streng moslim of boedhist, of mensen die zich tot een obscure sekte bekeren. Bekeerlingen zijn onnavolgbaar in hun doen en denken. Je kunt nog maar moeilijk een zinvol gesprek met ze voeren. Geen idee wat hen bezielt.

Dit boek laat zien dat het anders kan. Met verhalen uit het leven gegrepen.

Eerst komt Ignatius van Loyola aan het woord. Een Spaanse ridder, dromer, macho en womanizer, die uiteindelijk de jezuïeten sticht en aan wie we de Ignatiaanse spiritualiteit danken. Voor het zover is, komt er heel wat bekering bij kijken. Dat begint wanneer hij gehandicapt raakt en zijn dromen uiteenspatten. Na veel pijn en moeite wekt God een nieuwe droom in hem, maar o, wat is hij nog vurig – te vurig. Zijn levensverhaal laat zien hoe hij zijn bekering een lange weg is. Hij heeft tijd nodig om te wennen aan hoe God werkt, aan wat wijs is. Ter gelegenheid van de 500ste verjaardag van Ignatius' bekering, heeft de Nederlandse jezuïet Dries van den Akker, jarenlang leraar op het Stanislascollege in Delft, een deel van Ignatius' verhaal op unieke wijze herverteld.

Maar bekering is niet iets om vanuit je luie stoel te bewonderen in een ander, in een heilige. Bekering is iets voor iedere mens. Voor mij. Voor jou. Voor u. Daarom komen ook twaalf mensen van nu aan het woord. Ze vertellen iets over bekering in hun leven. Wat heeft hen geholpen om meer christen te

worden? Wat is er anders geworden in hun leven, werk, hobby's, gebed, gezin? Wat bracht verdieping in dienstbaarheid, geluk, verbondenheid ...?

Sara Loobuyck (1989), die les geeft aan vluchtelingen, vertelt bijvoorbeeld over de zoektocht naar wat blijvend gelukkig maakt en over goede voornemens die mislukken. Van jezuïet en leraar Bastiaan van Rooijen (1988) horen we over een ingrijpend bekeringsmoment in Rome. Maar hij merkte al snel dat het leven steeds verandert, en dat je dan steeds opnieuw je leven moet vormgeven. Het heeft ook te maken met wat je wel en niet tematiseert op je werk, getuigt bankier Eric Holterhues (1972); soms moet je dingen wél durven zeggen. Predikante Elsbeth Grutke ging anders bidden, en groeide in fijngevoeligheid: "Ik voelde opeens compassie met de moeders waarmee ik op het schoolplein op onze kinderen sta te wachten." Er komt ook een echtpaar aan het woord, Bruno & Ginette Standaert-Van Bogaert, over de pelgrimstocht van hun huwelijk.

Zo zijn er twaalf verhalen. Mannen en vrouwen, van dertiger tot zestiger. Van jezuïet tot protestant. Van Nederlanders en van Vlamingen.

Al deze verhalen vertellen over hoe subtiel bekering kan zijn. Dat het soms moeite kost, maar ook verrassend. Ze nodigen uit tot pelgrimeren: een leven lang op weg zijn. Het doel ligt voorbij de horizon. Helemaal doorschijnen zijn door Gods licht en helemaal dat licht doorgeven gaat ons te boven.

Bekering. Ignatius van Loyola en twaalf mensen van vandaag. Onder redactie van Jos Moons en Nikolaas Sintobin, met bijdragen van Dries van den Akker e.a.

Uitgeverij Averbode, isbn 9789031716371, € 18,50

Kurt Defrancq

Theatermonoloog

'Ignatius - De ridder maakt een knieval' Ignatius' levensverhaal op tournee

De komende maanden gaat het levensverhaal van Ignatius op tournee. De Vlaamse acteur Kurt Defrancq reist Nederland en Vlaanderen rond met een voorstelling. Die is daarnaast ook te beluisteren als podcast.

Wil je vast wat proeven? Lees dan hiernaast. Al zijn de voorstelling en de podcast veel leuker, natuurlijk.

De podcast vindt je via de QR code

Voor de data van de voorstelling zie: www.jezuieten.org, doorklikken naar 'Ignatius-500'

Een kanonskogel... Het was zo'n metalen kogel uit een Frans kanon die mijn leven volkomen op zijn kop zette. We schrijven 20 mei 1521. Ik werd getroffen aan beide benen. Mijn rechterknie was verbrijzeld; het andere been had diepe vleeswonden.

Ik verdedigde op dat moment het kasteel van de stad Pamplona, in Noord-Spanje, tegen de Fransen. De stad zelf hadden ze al in handen.

Mijn medestrijders zeiden dat we op moesten geven. De overmacht van de Fransen was veel te groot.

Opgeven? Nooit! Als je streed voor de eer van de koning, dan gaf je niet op. Dat was riddereer.

Wat zouden ze er aan het hof niet van zeggen als ik opgaf? Je zou ze niet meer onder ogen kunnen komen. Nee, ik zou doorvechten tot ik erbij neerviel.

De eerste dagen waren het nota bene de Fransen die mij respectvol in hun tentenkamp opnamen en verzorgden. Hun dokters legden de botjes van mijn knie zo goed en zo kwaad als het ging weer aan elkaar.

Na zo'n twee weken brachten vier soldaten mij met een brancard op hun schouders naar huis, het ouderlijk slot van Loyola, ruim honderd kilometer verderop. Naar mijn oudste broer Martín en zijn vrouw. Ze namen mij liefdevol op. Maar ja, daar lag ik dan. Hoe moest het nou verder met mijn leven?

Pater Joop Schopman
(1937-2021)

Joop werd geboren in Arnhem als oudste van een gezin met vijf kinderen. In het begin van de oorlog verhuisde het gezin naar Amsterdam. Na zijn lagere school in Amsterdam, deed Joop gymnasium B in Venray bij de paters franciscanen. Op 7 september 1955 trad hij in bij de jezuïeten in Grave. Joop koos voor de jezuïeten omdat er zoveel wetenschappers in de Orde hadden gezeten en omdat wetenschap in de Orde belangrijk werd geacht. Zelf kreeg Joop na de gebruikelijke studie filosofie de opdracht natuurkunde te studeren in Amsterdam. Na zijn kandidaatsexamen studeerde hij eerst theologie in Maastricht, waar hij op 11 juni 1966 priester werd gewijd. Daarna vervolgde hij zijn studie natuurkunde in Amsterdam en promoveerde aldaar in 1971 tot doctor in de wis- en natuurkunde. Zijn hele verdere leven zou in dienst blijven staan van de wetenschap. Na een korte periode in Luik bleef hij lang als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de Rijksuniversiteit van Utrecht bij de Afdeling Kenleer en Wetenschapsleer. Na een reorganisatie aldaar verliet Joop Utrecht in 1992. Vanaf die tijd verdeelde hij zijn tijd tussen Innsbruck in Oostenrijk en Boston College in de Verenigde Staten, waar hij als gastdocent optrad. Zijn voornaamste aandacht ging uit naar de filosofie en de geschiedenis van de exacte

wetenschappen en hun relatie met religie en geloof. In een kerstbrief schreef hij eens dat hij terugkijkend in de geschiedenis zag dat er steeds wanneer er voor de mensheid rampen en schier onoplosbare problemen waren er zich een onverwachte draai voordeed waardoor de mens verder kon en er iets beters uit kwam. Hij was ervan overtuigd dat er zich ook nu iets groots, iets moois bezig was te ontwikkelen. En op de terreinen waar hij zich thuis voelde wilde hij op de hoogte blijven van die ontwikkeling. Hij wilde meehelpen vorm te geven aan de nabije toekomst. Dat bracht hem naar het gebied van de kunstmatige intelligentie, maar ook naar de verkeersproblemen van Tirol. In 2011 kwam Joop als emeritus naar Nijmegen, waar hij zich bleef toeleggen op zijn studie. Hij was een rustige man, die leefde in zijn appartement vol boeken. Zijn lijfspreuk was: Laat je verwonderen. Maar Joop was ook een familieman. Hij genoot intens van de bezoeken en feesten. Als gastheer van familie en vele vrienden deed hij alles om er een boeiend en gezellig samenzijn van te maken. Zijn lustrum en verjaardagen waren altijd zeer speciaal en interessant. Geheel onverwacht stierf hij aan een hartstilstand in de ochtend van 25 november.

Broeder Bernard Verkissen
(1924-2021)

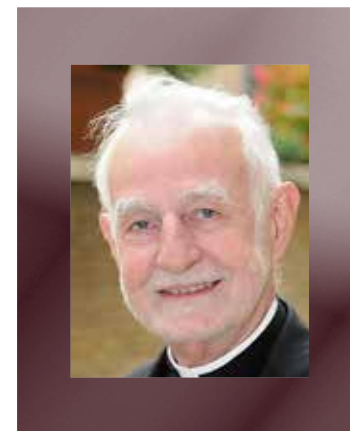
Bernard Verkissen werd geboren te Overmere (Oost-Vlaanderen) op 15 februari 1924 als oudste van de acht kinderen van Octaaf Verkissen en Irma Van Malderen. Vader was een 'poulier', een kleine handelaar in pluimvee. In september 1938, veertien jaar oud, ging hij werken in het poulierbedrijf van zijn tante in Herdersem. Hoe kwam hij in contact met de jezuïeten? Toen de mobilisatie volop aan de gang was kon hij een neef vervangen bij de paters jezuïeten te Gent. Daar maakte hij kennis met drie broeders en daar ontdekte hij zijn roeping. Hij trad in

te Drogen op 31 juli 1942. In 1945, na het noviciaat, werkte hij zeven jaar als kok op de Apostolische School in Turnhout. Daarop volgden één jaar in Leuven, één jaar in Brugge, twee jaar in Borgerhout en ten slotte een langere periode, als kok natuurlijk, in Drogen. Drieëntwintig jaar bereidde hij de maaltijden in die grote Oude Abdij vol novicen, junioren, broeders en paters. Het beheren van die grootkeuken was geen gemakkelijke opdracht maar Bernard deed dat met brio. Velen onder ons herinneren zich nog zijn sterke figuur, zijn vriendelijk voorkomen en vooral zijn smakelijke maaltijden. Kok is hij gebleven in zijn volgende woonplaats, Oudergem, het nieuwe noviciaatshuis, waar hij elf jaar verbleef tot in 1990. Toen het noviciaat naar Brugge verhuisde, werd Bernard koster en subminister in de Gesu op de Haachtse Steenweg. Twee jaren later sloot hij aan bij de communiteit in het bedevaartsoord van Oostakker en nog negen jaren later ging hij op rust in het Dijlehof in Leuven.

In 2017 verhuisde hij ten slotte naar Heverlee. Zijn mobiliteit was ondertussen sterk verminderd en langzaam voelde hij ook andere kwalen opkomen. Niettemin bleef hij tot op het laatste deelnemen aan de gemeenschappelijk oefeningen. Goede zanger die hij was stelde hij zijn sonore stem graag ten dienste bij allerlei gelegenheden.

Bernard was een man met een gouden hart wiens hartelijkheid en eenvoud in de omgang hem tot vriend maakte van allen die hij op zijn weg ontmoette. Hij had ook gouden handen. Koken was zijn passie, maar je kon hem ook de populieren in Drogen zien snoeien en de dakpannen van het noviciaat in Oudergem zien herstellen. Dat alles heeft hij gecombineerd met een hunker naar stil gebed. Op woensdagavond 22 december 2021 is hij na de ziekenzalving voorgoed ingeslapen. Voortaan kan hij zijn stem voegen bij die van de hemelse koren.

Pater Marcel Chappin
(1943-2021)

Tijdens de kerstnacht overleed, na een zwaar en lang ziekbed in Rome, Marcel Chappin s.j. 78 jaar oud. Marcel Chappin werd op 31 januari 1943 geboren in Nijmegen als zoon van een fabrieksdirecteur. Na zijn gymnasium A op het Canisiuscollege trad hij in 1961 toe tot de Sociëteit in Mariëndaal. In 1976 ontving hij in Den Haag de priesterwijding van Kardinaal Alfrink. Hij behaalde zijn doctoraal in de geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en studeerde vervolgens theologie en kerkgeschiedenis aan de Pontificale Gregoriana Universiteit in Rome, waar hij in 1982 promoveerde op een proefschrift over de relatie van paus Pius VII en de Nederlanden,

getiteld: *Pie VII et les Pays-Bas. Tensions religieuses et tolérance civile 1814-1817*. Het grootste deel van zijn jezuïetenzending bracht hij door als docent kerkgeschiedenis aan de Gregoriana in Rome (1981-2014). Zijn leven kan men het best typeren als een kruising tussen kartuizer en *gentleman*. Altijd piekfijn uitgedost in zijn clergyman met manchetten en zijn lintje van de *Orde van de Nederlandse Leeuw* dat hem in het jaar 2000 uitgereikt werd door Koningin Beatrix, hield hij van zijn motto "Chappin Chartreux (kartuizer)". Voor velen is hij dan bijna ook een onbekende, zelfs voor zijn medebroeders in de provincie of op de Gregoriana, en toch was Marcel verre van een kluisenaar. Getuige daarvan zijn enorme kennissenkring die hij persoonlijk opvolgde: van studenten tot en met het personeel van het Vaticaan archief waar hij van 2007 tot 2013 vice-prefect was, een job die hij cumuleerde met de reorganisatie van het archief van het Staatssecretariaat. Marcel is wel nooit een makkelijke jezuïet geweest, misschien zelfs een buitenbeentje. Maar een man met een groot en onwankelbaar geloof, enorme délicatesse en diepe trouw in vriendschap die hij cultiveerde als *ars amicitiae*. Zijn hart was evenwel niet zo makkelijk te winnen, precies omwille van zijn fijngevoeligheid. Het deed hem soms overkomen als onverbiddelijk in zijn oordeel. Zijn 'kartuizer spiritualiteit' schildeerde hij graag af met het beeld van de worsteling van Jakob met de Engel in de nacht vooraleer de Jabbok rivier over te steken: een strijd waarbij Jakob gewond door een heupstoot getekend uit de strijd komt maar met kennis van de naam van de Heer. Op kerstnacht heeft Marcel zijn laatste strijd met de Engel gestreden vooraleer definitief de Jabbok over te steken naar het Morgenland waar "alles genade is". Een slagzin die hij graag gebruikte: "Alles is genade, ik heb alles gehad in het leven." Niet voor niets wenste hij dat het *Wilhelmus* zou aangegeven worden op zijn uitvaart.

Pater Charles Libois
(1929-2021)

Charles Libois werd op 15 juni 1929 geboren in Maastricht. Als enige zoon was hij de oudste van een gezin met vier kinderen. Na de lagere school in Maastricht en Roermond, ging hij naar het gymnasium. Dat hij zijn diploma haalde was een hele prestatie omdat hij vanaf zijn geboorte hardhorig was. In Maastricht leerde een broeder, die logopedist was, hem spreken en liplezen zodat hij toch de schoolopleiding kon volgen. In 1947 trad hij in bij de jezuïeten in het noviciaat in Mariëndaal. Daarop volgden de filosofie studie in Nijmegen (Berchmanianum) en na twee jaar onderbreking de theologie in Maastricht (Canisianum). Hij werd priester gewijd in 1958 in de St-Servaaskerk in Maastricht. Charles verlangde ernaar om missionaris te worden. Al in 1953, aan het einde van zijn filosofiestudie, werd hij bestemd om naar Indonesië te gaan, iets waar hij zelf om had gevraagd. Dit is echter niet doorgaan vanwege de politieke spanningen in die tijd tussen Indonesië en Nederland. Een nieuwe missionaire mogelijkheid bood zich aan toen Charles in 1960, samen met drie andere Nederlandse jezuïeten, per boot naar Beiroet vertrok met het idee om daar de rest van zijn leven te blijven. Charles verbleef vier jaar in Libanon, waar hij een studie Arabische taal en Islam volgde.

In 1964 werd hij naar Egypte gezonden. Eerst drie jaar naar Garagos, een dorp in Opper-Egypte bij Luxor. Hij zorgde daar voor de materiële gang van zaken ('minister' in het jezuïeten jargon) en de financiën. Hij was er verder hulppastor en hield zich ook bezig met de administratieve problemen verbonden met het vertrek van de jezuïeten uit het dorp in 1967.

Na Garagos werd Charles benoemd op het *Collège de la Sainte Famille* in Cairo (1967). Hij verbleef daar de rest van zijn leven met uitzondering van de periode dat hij in Beiroet secretaris van de Provinciaal was (2003-2008). Zijn voornaamste functie op het Collège was econoom van de gemeenschap, van de school en van de jezuïeten-regio Egypte. Daarnaast was Charles ook historicus en schrijver. Zijn interesse ging vooral uit naar de geschiedenis van de jezuïeten in Egypte voor de opheffing van de orde in 1773. Hij publiceerde daarover vier boeken, uitgegeven door het historische instituut van de Jezuiten in Rome. Op dit onderwerp promoveerde hij in 1985 cum laude aan de Gregoriana universiteit in Rome. Charles schreef veel en bleef dit doen tot zijn laatste dag. Een nieuw manuscript voor een boek over de jezuïeten in de provincie van het Nabije Oosten lag klaar op zijn bureau voor de drukker. Charles heeft veel gedaan voor de jezuïeten-provincie van het Nabije Oosten en voor Egypte ondanks zijn handicap. Bewonderenswaardig was zijn wilskracht, die hem in staat stelde om verschillende talen (Arabisch en Frans) te leren. Zijn trouw in zijn relaties, zijn nieuwsgierigheid en precisie in zijn onderzoeken, en - niet te vergeten - zijn humor. Charles is gestorven op 25 december 2021 in Cairo op 92-jarige leeftijd.

Pater Leonard Smit (1941-2022)

Leonard werd op 30 mei 1941 geboren te Breda als oudste van een gezin met twaalf kinderen. Hij behaalde zijn HBS-diploma aldaar

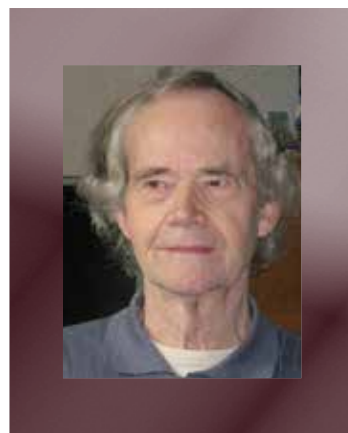

en na twee jaar Schola Carolina in Den Haag trad hij op 7 september 1962 in bij de jezuïeten in Grave. Tijdens zijn studie filosofie werd hij surveillant aan het Canisius College; die taak vervulde hij tot hij in 1968 naar Indonesië vertrok. De eerste twee jaar studeerde hij Indonesisch en Javaans in Mertoyudan, daarna studeerde hij theologie in Yogyakarta. Op 8 december 1973 werd hij priester gewijd in Amsterdam. Terug in Indonesië werd hij hulp-pastoor in Muntian, van waaruit hij de statie Tumpang bediende. In die desa kwam zijn kennis van het Javaans goed van pas en hij kon het daar ook perfectioneren. In Tumpang leerde hij ook het belang van de missiescholen kennen. Veel van die scholen waren verenigd onder de paraplu van de *Yayasan Kanisius*. Die Stichting zou een belangrijk element worden in het werk van Leonard. In 1982 werd hij de directeur van de afdeling Solo en in 1990 nam hij de verantwoordelijkheid van de hele Stichting op zich. Dat was een zware taak. Hij moest regelmatig de meer dan honderd scholen van de Stichting langs, meestal in afgelegen dorpen, hij moest zorgen voor het personeel en voor de financiën. Die taak heeft hij uitgevoerd tot 2012. Hij deed het met verve, met plezier en ook wel met harde hand. Hij werd door het personeel zowel bewonderd als gevreesd. Een nog zwaardere taak wachtte hem in 1998 toen hij directeur werd

van YADAPEN, de Stichting die de pensioenen regelt van het personeel van de katholieke scholen. Wisselende koersen, inflatie en overheidsregels hebben hem veel hoofdbreken gekost. Het voordeel was dat hij jaarlijks daarvoor in Nederland moest zijn en familie en medebroeders kon bezoeken. Die konden dan meegenieten van zijn problemen. In 2012 stond het pensioenfonds stevig in zijn schoenen en kon Leonard zijn taak overdragen. Het liefst was Leonard werkzaam als pastoor. Naast zijn taak voor de scholen en de pensioenen had hij altijd ook de verantwoordelijkheid voor een grote stadsparochie in Solo of Semarang. Hij genoot van zijn werk als pastoor: het celebreren van de eucharistie in overvolle kerken, het toedienen van de sacramenten van huwelijk, doop en biecht. Hij sprak uitstekend Javaans. In 1984 was hij Indonesisch staatsburger geworden. Het kostte Leonard grote moeite om met emeritaat te gaan. Maar zijn gezondheid ging ernstig achteruit en hij verhuisde naar het zorgcentrum in Giri Sonta. Daar stierf hij op 29 januari 2022. Hij werd, zoals hij altijd gehoopt had, begraven onder de palmen op het kerkhof aldaar.

Pater Reimond Coulier (1927-2022)

Reimond Coulier werd geboren op 5 april 1927 in Westende, waar vader

hotelier was. Na de Latijns-Griekse humaniora trad hij in 1946 in te Drongen. Het tweejarig juvenaat bestond voor hem uit één jaar kandidatuur Romaanse filologie in Namen en één jaar in Leuven. Van 1953 tot 1956 ontplooidde hij zich als surveillant en leraar op het Xaveriuscollege te Borgerhout. Op de speelplaats bleken op een dag twee borden voor basketbal aangebracht. Reimond plaatste zich in het midden van het terrein en wierp de basketbal naar één van die borden. Onmiddellijk raak, in de korf. Dat was het begin van een sportieve traditie die de ploeg van het college heeft opgestuwd naar grote hoogten. Voor zijn theologie verbleef hij de eerste drie jaren in Leuven, het vierde in Heverlee. In de nieuwe kerk werd hij in 1959 tot priester gewijd. Na zijn derde proefjaar volgde een lange periode van collegewerk: eerst vier jaren te Antwerpen op het O.-L.-Vrouwcollege als leraar (1962-1966), daarna vierentwintig jaren op het Sint-Jan-Berchmanscollege te Brussel, als leraar in de humaniora en als godsdienstleerkracht in de lagere school. In 1990 verhuisde Reimond naar de Antwerpse gemeenschappen in de Grote Kauwenberg en op de Graanmarkt, waar hij zich vooral verdienstelijk maakte als stipte econoom. In die tijd van de opkomst van de nieuwe communicatiemiddelen was Reimond de juiste man op het juiste moment. Met zijn liefde voor de elektronica, meer bepaald voor de computer, heeft hij veel medebroeders geholpen. Zijn kamer leek één groot atelier. In 2015 verhuisde hij naar Heverlee. Hier leefde hij te midden van zijn apparaten welhaast het bestaan van een kluizenaar. Werd hij ertoe gedwongen omdat hij zo veel hinder had aan zijn been? Het had meer te maken met zijn spiritueel leven. Weinigen hebben beseft vanuit welke diepe werkelijkheid Reimond dagelijks leefde. Hij was een mens getekend door pijnlijke ervaringen uit het verleden, maar doorheen de jaren tot berusting en overgave geko-

men. Hij verduidelijkte: "Het geluk komt op me toe vanuit de Andere Werkelijkheid." Wanneer op zijn deur het bericht 'niet storen', verscheen, wist je dat hij de eucharistie vierde als een langgerekte gebed. Ondanks enkele opnames in de kliniek ging zijn fysieke toestand langzaam achteruit. Het coronavirus was de spreekwoordelijke druppel te veel. In de voormiddag van 1 februari 2022 is hij heel stil teruggekeerd naar de Enige in wie hij sinds vele jaren zijn rust had gezocht.

Pater Guus Ziggelaar (1928-2022)

Guus werd op 17 januari 1928 in Amsterdam geboren als jongste in een gezin met drie kinderen. Zijn vader werd werkeloos in de crisisjaren en het gezin leefde in armoede tijdens crisis en oorlog. De broederonderwijzer van de Lagere School zorgde ervoor dat de buitengewoon intelligente Guus naar het Ignatiuscollege ging; de benodigde boeken kreeg hij te leen. Na zijn diploma Gymnasium A en B trad hij op 7 september 1946 in bij de jezuïeten. Tijdens de studie filosofie ergerde het hem dat de speculatieve wetenschap hoger werd aangeslagen dan de natuurwetenschappen en schreef hij in het huisblad een lofredde op de exacte wetenschappen. Het was dan ook niet verwonderlijk dat zijn oversten hem kozen toen in Denemarken een wiskundeleraar gezocht werd.

Hij studeerde wis- en natuurkunde in Kopenhagen en gaf tevens les aan het door jezuïeten geleide Niels Steensens Gymnasium. Na zijn doctoraal examen cum laude studeerde hij theologie in Maastricht en werd daar priester gewijd op 31 juli 1961. In 1963 deed hij opnieuw doctoraal examen wis- en natuurkunde, nu aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna keerde hij terug naar Denemarken, waar hij het grootste deel van zijn leven zou blijven. Hij werd docent aan de Staats Hogeschool voor Leraren in Kopenhagen. In 1971 promoveerde hij tot doctor in de wis- en natuurkunde aan de Universiteit van Kopenhagen. In 1975 en 1976 nam hij verlof om te doceren aan de Kenyatta University in Nairobi, Kenia, een periode die hij als een van de meest verrijkende ervaringen van zijn leven beschreef. Hij hield er een levenslange liefde voor de missie aan over, zich concretiserend in het zoeken van fondsen voor diverse projecten. Steeds meer ging de belangstelling van Guus uit naar de geschiedenis van de natuurkunde en van de rol die de jezuïeten daarin hadden gespeeld. Met name boeide hem het fenomeen van het licht en de werking van het oog. Misschien had dat te maken met zijn eigen kleurenblindheid; hij had moeite rood en groen van elkaar te onderscheiden. Guus raakte ook steeds meer geboeid door Niels Steensen, de grote Deense wetenschapper, die op latere leeftijd zich bekeerde tot het katholicisme. Naast zijn omvangrijke wetenschappelijk werk was Guus ook pastoraal actief in parochies en voor zusterkloosters. In 2012 keerde Guus terug naar Nederland. Hij werd koster in het Berchmanianum, een taak die goed paste bij zijn liefde voor de liturgie. De laatste jaren ging zijn gezichtsvermogen sterk achteruit en na een val was hij gekluisterd aan zijn rolstoel, maar hij bleef helder van geest tot het einde. Na een kort ziekbed stierf hij rustig en in volle overgave even na middernacht op zondag 13 februari.

Te Bethlehem

Mark Logtenberg s.j. woont en werkt sinds juli 2021 in Bethlehem. Hij is studentenpastor aan de universiteit aldaar en docent. Daarnaast studeert hij Arabische talen.

Bethlehem is ons wellicht bekend van de idyllische kerstkaarten met een romantische beeldvoorstelling van de stal met Maria, Jozef en het kindje Jezus. Het geheel omringd door een prachtige sterrenhemel en met herders en koningen die hun eer komen bewijzen. Maar u begrijpt dat inmiddels 2000 jaar na de geboorte van Jezus hier veel is veranderd. In deze oude, heilige, en moderne stad staat nu een christelijke universiteit: de Universiteit van Bethlehem. Het is aan deze universiteit dat ik mag werken.

Een van mijn taken op de universiteit is beschikbaar zijn voor de studenten als pastor. Dit kan bijzonder belonend zijn maar is ook oprecht een uitdaging. Het is een voorrecht en een genade om te zien hoe God met studenten werkt en hoe zij pogen God en religie een plek te geven in hun leven. God speelt een belangrijkere rol voor de meesten hier, meer dan in West Europa. Dat betekent niet direct dat ze meer ervaring hebben met hoe God werkt en hoe God hen liefheeft. Tegelijkertijd gaan de studenten ook gebukt onder de moeilijke omstandigheden dat het leven in Palestina met zich mee brengt. Vanaf het dak van de universiteit kan men in de verte Jeruzalem zien. Als je naar Jeruzalem kijkt, zie je ook direct de lange, hoge betonnen muur die Palestijnen ervan weerhoudt om naar Jeruzalem te gaan. Voor de studenten hier is de Israëliëse bezetting van hun land dus geen kwestie van ideologie, het is simpelweg de dagelijkse realiteit. Deze scheidingsmuur staat er zo'n twintig jaar en dat betekent dat de generatie die nu aan de universiteit begint te studeren geen andere wereld kent dan deze. De wereld waarin ze afgescheiden zijn van Jeruzalem,

en opgesloten zitten in wat voelt als een openluchtgevangenis. Dit heeft ook een impact op hoe ze God zien als actief in deze wereld. Voor mij, als buitenstaander, is het een voorrecht om te mogen luisteren naar hun ervaringen.

Mijn tweede taak is gastdocent aan de universiteit. Ik mag hier zowel Engels als filosofie doceren. Engels blijft een van meest belangrijke talen in de wereld maar is voor de meeste studenten een uitdaging. Vooral omdat de laatste twee jaar vanwege de corona het merendeel van het onderwijs online gegeven werd. Het niveau is daardoor sterk gedaald en velen worstelen met de taal. Filosofie daarentegen is erg interessant. Voor de meeste studenten is dit de eerste keer dat ze in contact komen met filosofisch denken. Voor mij is het een uitdaging om de rijkdom van het filosofisch gedachtegoed helder en accuraat te presenteren. En het geeft veel voldoening wanneer je ziet dat het kwartje valt. Wanneer je merkt dat de student grip begint te krijgen op wat het betekent om voor jezelf te denken.

Ondanks het feit dat men het gevoel heeft hier opgesloten te zitten, of misschien zelfs wel dankzij dat feit, heeft men hier een diepe waardering voor de schoonheid van het leven. Het leven hier is echt, het is doorleefd, en het is de moeite waard.

Mark Logtenberg s.j.

DRONGEN

Oude Abdij
Drongenplein 26,
9031 Drongen (bij Gent).

TUSSEN STILSTAAN EN BEWEGEN

Een weekend rond rouw en verlies
1-3 april 2022

Heb jij onlangs of langer geleden iemand of iets verloren? Voel je de nood om tijd vrij te maken voor je rouwgevoelens? Denk je dat je verbinden met anderen je kan helpen?

Voor wie is dit weekend bedoeld? Voor iedereen die verlies en rouw ervaart in zijn leven. We denken aan: het verlies van een dierbare, maar ook aan een echtscheiding, een jobverlies, verlies van gezondheid, een onvervulde wens...

Meer info:

<https://www.oudeabdij.be/rouw-en-verlies-weekend.html>

PAAS3DAAGSE

13-17 april 2022
Samen met jong en oud toelevens naar Pasen.

Ben je op zoek naar een zinvolle invulling van de Goede Week samen met je vrienden, je gezin of alleen? Zoek je verbondenheid, inspiratie en verstillings? Wil je even, vrij van de dagelijkse besommeringen, terugkeren naar de essentie van deze periode?

In de Oude Abdij Drongen ervaar je een sfeervol kader om de dynamiek van Witte Donderdag tot Pasen te doorlopen.

Meer info:

<https://www.oudeabdij.be/paas3daagse.html>

AVONTUUR VAN DE STILTE deel 3

29 april-1 mei 2022
Stilteweekend in de voetsporen van Ignatius van Loyola. Je krijgt aanwijzingen en opdrachten voor reflectie, meditatie en gebed om je te helpen luisteren in de stilte naar wat echt belangrijk is.

Meer info:

https://www.oudeabdij.be/avontuur_3.html

Persoonlijk Begeleider Geestelijke Oefeningen
23-29 mei 2022

Schrijfretraite
25-29 mei 2022

Iron Ignatius
26-28 mei 2022

GEESTELIJKE OEFENINGEN tijdens de ZOMER

Aanbod van verschillende modules in de periode van 6 juli-4 augustus 2022
5-daagse, 8-daagse en 30-daagse retraite

Stille retraites met persoonlijke begeleiding volgens de Geestelijke Oefeningen

Deze persoonlijk begeleide, Ignatiaanse retraites doe je samen met anderen. Er zijn geen gezamenlijke inleidingen. Je hebt een eigen begeleider, die je dagelijks individueel ontmoet. Viermaal per dag komt de groep samen: een korte ochtend- en avonddienst, een eucharistieviering, een uur stil gebed. Maaltijden verlopen in stilte. Het belangrijkste is je persoonlijk stil gebed.

Nadere informatie over de verschillende modules:
<https://www.oudeabdij.be/ons-programma-in-de-abdij.html>

Meer info of vragen via Renate Cauwels:
cauwels@oudeabdij.be tel. +32 (0)9 226 52 26

LOYOLATOCHT in SPANJE

Ignatius achterna.
26 juli-8 augustus 2022

Leeftijd: 18-40 jaar
Samenwerking van de jezuiteten met IJD (jongerenpastoraal Vlaanderen).

Meer info:

<https://www.jezuiteten.org/wat-we-doen/retraites/al-pelgrimerend/>

“Maar het geloof komt uit luisteren en ervaren, je moet iets meemaken: water over je hoofd, stil worden op de drempel van een gebouw, een kaars aansteken, op je uitgestoken hand de Heilige Communie ontvangen, ‘voelen en smaken’ wat Ignatius zo benadrukt, en iets aan je laten gebeuren.”

Bert Daelemans s.j.

In 2021-2022 vieren de jezuïeten twee jubilea.
In 1521 was de bekering van hun stichter Sint-Ignatius van Loyola na de verwonding bij het beleg van Pamplona.
In 2022 vieren zij 400 jaar heiligverklaring van Ignatius en Franciscus Xaverius.